

ਨਵਾਂ ਜਮਾਨਾ, ਜਲੰਧਰ

ਤਿਉਹਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੇਲਗੱਡੀਆਂ - 2024

ਦੀਵਾਲੀ ਅਤੇ ਛੱਡ ਪ੍ਰਸਾ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦੇ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਆਉਣ ਜਾਣ ਲਈ ਉਤਰ ਰੇਲਵੇ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਖੇਤਰੀ ਰੇਲਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਤ ਤਿਉਹਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੇਲਗੱਡੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

ਉਤਰ ਰੇਲਵੇ ਨੇਟਵਰਕ ਨਾਲ ਯਾਤਰਾ ਬੁਝ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤਿਉਹਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੇਲਗੱਡੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਵਿਕਾਸ ਨੰ.	ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ	ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਸਮੇਂ	ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੱਕ	ਅਗਲੇ ਸਮੇਂ	ਅਗਲੀ/ਚਲਾਈ ਦੇ ਦਿਨ	ਚਲਾਈ ਮਿਤੀ
02252	ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ	ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼	08:25	ਪਟਨਾ ਜੰ.	20:00	ਸਪਤਾਹ ਬੁਧਵਾਰ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਐਤਵਾਰ 30.10.24 ਤੋਂ 06.11.24
02251	ਪਟਨਾ ਜੰ.	ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼	07:30	ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ	19:00	ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਐਤਵਾਰ 31.10.24 ਤੋਂ 07.11.24
02270	ਲਖਨਊ	ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼	14:15	ਛਪਾਰ	21:30	ਮੌਜ਼ਾਵਾਰ, ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਐਤਵਾਰ 08.11.24 ਤਕ
02269	ਛਪਾਰ	ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼	23:00	ਲਖਨਊ	06:30	ਮੌਜ਼ਾਵਾਰ, ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਐਤਵਾਰ 08.11.24 ਤਕ
02248	ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ	ਦੇਸ਼ ਦਿਉਹਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼	08:25	ਪਟਨਾ ਜੰ.	20:30	ਮੌਜ਼ਾਵਾਰ, ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਐਤਵਾਰ 29.10.24 ਤੋਂ 05.11.24
02247	ਪਟਨਾ ਜੰ.	ਦੇਸ਼ ਦਿਉਹਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼	07:30	ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ	19:35	ਸਪਤਾਹ ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਐਤਵਾਰ 30.10.24 ਤੋਂ 06.11.24
04052	ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ		14:20	ਜਨਗਰ	15:40	ਤਾਰੀਕ ਵਾਚ
04051	ਜਨਗਰ		18:00	ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ	18:50	ਐਤਵਾਰ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਮੌਜ਼ਾਵਾਰ 27, 30.10.24, 02 ਅਤੇ 05.11.24
04054	ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ		14:20	ਬਰੋਨੀ ਜੰ.	11:00	ਐਤਵਾਰ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਮੌਜ਼ਾਵਾਰ 27, 30.10.24, 02 ਅਤੇ 05.11.24
04053	ਬਰੋਨੀ ਜੰ.		12:30	ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ	09:10	ਸੇਮ, ਵੀਰ, ਐਤ, ਬੁਧ 28, 31.10.24, 03 ਅਤੇ 06.11.24
02250	ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ		23:55	ਪਟਨਾ ਜੰ.	16:40	ਦੀਵਾਲੀ
02249	ਪਟਨਾ ਜੰ.		17:50	ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ	11:00	ਸਪਤਾਹਿਕ ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 01.11.24 ਤਕ
04075	ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ		23:45	ਸ਼੍ਰੀ ਮਤਾ ਵੈਸ਼ਨੇ ਦੇਵੀ ਕਟੜਾ	11:40	ਬੁਧਵਾਰ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 17.11.24 ਤਕ
04076	ਸ਼੍ਰੀ ਮਤਾ ਵੈਸ਼ਨੇ ਦੇਵੀ ਕਟੜਾ		21:20	ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ	09:30	2 ਦਿਨ ਦੀ ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਐਤਵਾਰ 18.11.24 ਤਕ
04498	ਅਨੰਦ ਦਿਉਹਾਰ ਟਾਮੀਨ		19:30	ਬਾਣੀਆ	13:30	ਐਤਵਾਰ 24.11.24 ਤਕ
04497	ਬਾਣੀਆ		18:40	ਅਨੰਦ ਦਿਉਹਾਰ ਟਾਮੀਨ	14:25	ਸਪਤਾਹਿਕ ਸੋਵਾਵਾਰ
04022	ਅਨੰਦ ਦਿਉਹਾਰ ਟਾਮੀਨ		11:40	ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ	15:45	ਬੁਧਵਾਰ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 29.11.24 ਤਕ
04201	ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ		18:00	ਅਨੰਦ ਦਿਉਹਾਰ ਟਾਮੀਨ	18:05	2 ਦਿਨ ਦੀ ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਐਤਵਾਰ 30.11.24 ਤਕ
04032	ਅਨੰਦ ਦਿਉਹਾਰ ਟਾਮੀਨ		05:15	ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ	10:30	ਸਪਤਾਹ ਵਿਚ ਸੋਮ, ਮੌਜ਼ਾਵਾਰ, ਬੁਧ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਐਤਵਾਰ 30.11.24 ਤਕ
04031	ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ ਜੰ.		13:00	ਅਨੰਦ ਦਿਉਹਾਰ ਟਾਮੀਨ	16:10	ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਐਤਵਾਰ 01.12.24 ਤਕ
04624	ਸ਼੍ਰੀ ਮਤਾ ਵੈਸ਼ਨੇ ਦੇਵੀ ਕਟੜਾ		23:45	ਵਾਣਨੀ ਜੰ.	23:55	ਐਤਵਾਰ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਐਤਵਾਰ 17.11.24 ਤਕ
04623	ਵਾਣਨੀ ਜੰ.		05:30	ਸ਼੍ਰੀ ਮਤਾ ਵੈਸ਼ਨੇ ਦੇਵੀ ਕਟੜਾ	11:25	ਸਪਤਾਹਿਕ ਮੌਜ਼ਾਵਾਰ, ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 19.11.24 ਤਕ
04080	ਵਾਣਨੀ ਜੰ.		19:30	ਵਾਣਨੀ ਜੰ.	09:45	ਬੁਧਵਾਰ ਵਿਚ ਸੋਮ, ਵੀਰਵਾਰ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਐਤਵਾਰ 18.11.24 ਤਕ
04079	ਵਾਣਨੀ ਜੰ.		18:25	ਵਾਣਨੀ ਜੰ.	08:50	ਮੌਜ਼ਾਵਾਰ, ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 17.11.24 ਤਕ
04530	ਵਾਣਨੀ ਜੰ.		20:50	ਵਾਣਨੀ ਜੰ.	17:30	ਸਪਤਾਹ ਵਿਚ ਸੋਮ, ਮੌਜ਼ਾਵਾਰ, ਬੁਧ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਐਤਵਾਰ 15.11.24 ਤਕ
04529	ਵਾਣਨੀ ਜੰ.		20:40	ਥਾਂਡਿਆ	17:00	ਮੌਜ਼ਾਵਾਰ, ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 16.11.24 ਤਕ
04096	ਅਨੰਦ ਦਿਉਹਾਰ ਟਾਮੀਨ		09:00	ਆਨ੍ਹੂਰਾ ਕੈਟ	22:00	ਸਪਤਾਹ ਵਿਚ ਸੋਮ, ਵੀਰਵਾਰ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 18.11.24 ਤਕ
04095	ਆਨ੍ਹੂਰਾ ਕੈਟ		09:00	ਅਨੰਦ ਦਿਉਹਾਰ ਟਾਮੀਨ	22:30	ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ, ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 19.11.24 ਤਕ
04518	ਥਾਂਡਿਆ		23:15	ਗੈਰੋਪੁਰ	18:20	ਦੀਵਾਲੀ
04517	ਗੈਰੋਪੁਰ		22:05	ਥਾਂਡਿਆ	14:10	ਸਪਤਾਹਿਕ ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 15.11.24 ਤਕ
04060	ਅਨੰਦ ਦਿਉਹਾਰ ਟਾਮੀਨ		10:30	ਜਨਗਰ	15:15	ਮੌਜ਼ਾਵਾਰ, ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 15.11.24 ਤਕ
04059	ਜਨਗਰ		17:00	ਅਨੰਦ ਦਿਉਹਾਰ ਟਾਮੀਨ	19:55	ਬੁਧਵਾਰ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਐਤਵਾਰ 16.11.24 ਤਕ
04068	ਦੀਂਲੀ ਜੰ.		19:30	ਦੀਂਲੀ ਜੰ.	16:30	ਸਪਤਾਹ ਵਿਚ ਸੋਮ, ਵੀਰਵਾਰ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 20.11.24 ਤਕ
04067	ਦੀਂਲੀ ਜੰ.		18:00	ਵਾਣਨੀ ਜੰ.	16:35	ਬੁਧਵਾਰ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਐਤਵਾਰ 21.11.24 ਤਕ
04044	ਅਨੰਦ ਦਿਉਹਾਰ ਟਾਮੀਨ		23:15	ਗੈਰੋਪੁਰ	14:00	ਸਪਤਾਹ ਵਿਚ ਸੋਮ, ਮੌਜ਼ਾਵਾਰ, ਬੁਧ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 26.11.24 ਤਕ
04043	ਗੈਰੋਪੁਰ		17:25	ਅਨੰਦ ਦਿਉਹਾਰ ਟਾਮੀਨ	10:40	ਬੁਧਵਾਰ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਐਤਵਾਰ 27.10.24 ਤੋਂ 27.11.24
04217	ਵਾਣਨੀ ਜੰ.		06:25	ਲਖਨਊ	11:45	ਮੌਜ਼ਾਵਾਰ, ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 22.11.24 ਤਕ
04218	ਲਖਨਊ		16:30	ਵਾਣਨੀ ਜੰ.	21:50	ਬੁਧਵਾਰ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 22.11.24 ਤਕ
04010	ਅਨੰਦ ਦਿਉਹਾਰ ਟਾਮੀਨ		23:45	ਜਾਗਰੀ	05:20	ਮੌਜ਼ਾਵਾਰ, ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 29.10.24 ਤੋਂ 12.11.24
04009	ਜਾਗਰੀ		09:00	ਅਨੰਦ ਦਿਉਹਾਰ ਟਾਮੀਨ	16:05	ਸਪਤਾਹਿਕ ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 31.10.24 ਤੋਂ 14.11.24
04678	ਡਿੱਕੋਸਪੁਰ ਕੈਟ ਜੰ.		13:25	ਪਟਨਾ ਜੰ.	17:00	ਬੁਧਵਾਰ, 13.11.24 ਤਕ
04677	ਪਟਨਾ ਜੰ.		18:45	ਡਿੱਕੋਸਪੁਰ ਕੈਟ ਜੰ.	22:40	ਸਪਤਾਹਿਕ ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 14.11.24 ਤਕ
04211	ਵਾਣਨੀ ਜੰ.		14:50	ਥਾਂਡਿਆ	07:45	ਸਪਤਾਹਿਕ ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 22.11.24 ਤਕ
04122	ਥਾਂਡਿਆ		09:30	ਵਾਣਨੀ ਜੰ.	01:20	ਮੌਜ਼ਾਵਾਰ, ਦੂਰੇ ਭਾਰਤ, ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ

ਨਵਾਂ ਜਮਾਨਾ, ਜਲੰਧਰ

Web : www.nawanzamana.in

ਐਤਵਾਰ, 27 ਅਕਤੂਬਰ, 2024 | 10

ਦੀਵਾਲੀ/ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਦਿਵਸ 'ਤੇ ਜਗਰਾਉਂ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਪਲੀਸੈਂਟ

ਬਾਬਾ ਸਿੱਧ ਸੁਲਖਣ ਬਾਬਾ ਗੁਰਾ ਪੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ
ਰੈਪੀ ਬਾਬਾ ਜੀ
ਜਗਰਾਉਂਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ
ਦੀਵਾਲੀ, ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ
ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਦਿਵਸ
ਦੀਆਂ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਮੁਬਾਰਕਾਂ
ਸਰਪੇਚ
ਬਾਈ ਸਿੰਦਰ
ਮਲੀਕਾ
ਪਿੰਡ ਸੰਗਤਪੁਰਾ ਫੈਪਈ

ਦੀਵਾਲੀ/ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਦਿਵਸ
ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਾਂ

GOPAL BANSAL
M: 98152-45074
ASHOK SINGLA
M: 79732-42797
SHIV KUMAR
M: 94174-42781

ਦੀਵਾਲੀ ਅਤੇ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਦੀਆਂ
ਸਮੂਹ ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ
ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ
HOTEL FIVE RIVERS
Achieverz English Academy Jagraon

ਦੀਵਾਲੀ ਅਤੇ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ

ਟੈਟੂ ਸਟਾਟਿੰਗ
ਰੇਟ 700/-

BUTA 99882-55002
Black Lion Tattoo Studio
Basement of Galib Complex Jagraon (Ludhiana)
TATTOO - BODY PIERCING TATTOO TRAINING

BLACK LION TATTOO
Since : 2012

ਦੀਵਾਲੀ ਅਤੇ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ
ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ
ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ
ਪ੍ਰ: ਰਾਕੇਸ਼ ਸਪਰਾ
ਸਪਰਾ ਕਲਾਸ ਹਾਊਸ
ਮੇਨ ਬਜ਼ਾਰ, ਜਗਰਾਉਂ
M: 98154-05556, 79733-22199

ਦੀਵਾਲੀ ਅਤੇ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਦੀਆਂ
ਸਮੂਹ ਇਲਾਵਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਾਂ

RAJU
FAST FOOD & CHART BHANDAR

All Types of Catering Also Available Here.

Shop: Ravi Tower, Baba Nand Singh Road, Kamal Chowk, Jagraon

Ph: 81949-54000, 73738-40002

ਦੀਵਾਲੀ ਅਤੇ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ
ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਦਿਵਸ
ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ
ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ

VIPAN PAL BANSAL
M: 94170-23163

M: 85915-05000
S.K.
MOBILE ACCESSORIES
ALL MOBILE ACCESSORIES CHARGER,
TEMPED GLASS, DATA CABLES &
MEMORIES CARD ETC.
REGAL MARKET,
JHANSI RANI CHOWK, JAGRAON.

ਦੀਵਾਲੀ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਾਂ

ਛੁੱਡੀਕੇ ਵਾਲੇ Your Favourite Shopping Spot

Tej Silk STORE
DESIGNER SUITS
FABRICS | DRESSES
STITCHING

Jhansi Rani Chowk Jagraon (LDH)
M: 97812-05354, 98551-58925, 97813-11000

ਦੀਵਾਲੀ ਅਤੇ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ, ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਦਿਵਸ
ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ
ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ

Karanjot Singh
ਹਿੰਦੂਸਤਾਨ ਪੇਟ੍ਰੋਲਿਯਮ
HP

ਬੀ.ਕੇ. ਫਿਲਿੰਗ ਸੇਟਸ਼ੋਨ
ਬੋਦਲਵਾਲਾ, ਸਿੱਧਾਂ ਬੇਟ ਰੋਡ, ਜਗਰਾਉਂ
Office: 01624-222546, M: 98140-25619

ਦੀਵਾਲੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਦਿਵਸ ਦੀਆਂ
ਸਮੂਹ ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ

SAURAV BOOK STALL

ਸਾਰੇ ਸ਼ੁਲਕਾਂ ਈਥੋਂ ਕਿਹਾਂਦਾਂ, ਕਥੀਂਦਾਂ,
ਸਟੋਰਲੋਂ, ਸ਼ੁਲੇ ਬੈਗ ਤੇ ਸੇਡਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ
All Type Gift item, Flowers, wall clock baby toy & games
ਜਾਨਕਾਰੀ ਬਜ਼ਾਰ, ਸਾਰਾਂ ਮੋਬਾਈਲ: 98150-73188, 98884-00626

ਸੰਗ੍ਰਹ ਬੁੱਕ ਸਟਾਲ

ਦੀਵਾਲੀ ਅਤੇ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ, ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਦਿਵਸ ਅਤੇ ਗੁਰਪੁਰਬ
ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ
ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ

PARVEEN GARG
M/S Shree Ram Kirpa Cold Storage & ICE Factory
G.T. Road Jagraon. M: 99155-55723

ਦੀਵਾਲੀ ਅਤੇ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ, ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਦਿਵਸ ਅਤੇ ਗੁਰਪੁਰਬ
ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ
ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ

Shiv Narain Garg M: 98148-71980
Vikas Garg M: 80545-88545
***PAINT *TILES *SANITARY**
asianpaints bathsense Berger
KANSAI NEROLAC SHALIMAR PAINTS LIMITED

B N SALES CORPORATION
Near Atam Nagar, Opp. Govt. School, JAGRAON

ਦੀਵਾਲੀ, ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਦਿਵਸ
ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ
ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ

Sunny MOBILE POINT
All Types of Mobile Sale Repair & Orginal Accessories
Shop: Galib Complex, Tehsil Road, Jagraon.
M: 99145-82877, 87270-00042

ਦੀਵਾਲੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਦਿਵਸ ਦੀਆਂ
ਸਮੂਹ ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ

M: 80602-84625
Deep Jeweller
Specialist in:
All Type of Fancy Jewellery & Rashi Stone Available Here.
Shop: Old Civil Hospital Road, Jagraon-142026

ਦੀਵਾਲੀ ਅਤੇ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਦੀਆਂ
ਸਮੂਹ ਇਲਾਵਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਾਂ

JR M JAGJIT RICE & GEN. MILLS
Shakti Nagar, Tehsil Road, Jagraon-142026 (Ludhiana) Punjab.
M: 98145-58651, 99143-58649

ਹੋਰੋਜ਼ਾਂ

ਮੈਂ, ਅਦਾਰਾ 'ਨਵਾਂ ਜਮਾਨਾ' ਰਾਹੀਂ ਜਗਰਾਉਂਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਪਲੀਸੈਂਟ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਬੁਝੁਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਜਲੰਧਰ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਭ ਦੇਸਤਾਂ ਦਾ ਚਿਟੀ ਰਹਿੰਗਾ। ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਗਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਵੀ ਇਹ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੀ ਮੇਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਦੇ ਰਹੋਗੇ ਤੇ ਮੈਂ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਰਾਹੀਂ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀਆਂਵਾਂ ਨੂੰ ਢੁਕੁੰਦ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਗਾ।

ਸੰਜੀਵ ਅਰੋਜ਼ਾ (ਪੱਤਰਕਾਰ ਜਗਰਾਉਂਦੀ)
M: 98145-56990
E-mail: jagraonnawanzamana@gmail.com

ਦੀਵਾਲੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਦਿਵਸ ਦੀਆਂ
ਸਮੂਹ ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ

Amrik Singh 98778-71295 97805-03939
Ramandeep 62802-53893 95924-70006

Aman
READYMADE EMPORIUM
MAIN BAZAR, JAGRAON (LUDHIANA)

ਦੀਵਾਲੀ ਅਤੇ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ,
ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਦਿਵਸ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ
ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ
ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ

ਅਬਦਨੀ ਗਰਗ ਰਾਘਵ ਗਰਗ ਸਦੀਅਮ ਗਰਗ
ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ

ਦੀਵਾਲੀ, ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਦਿਵਸ
ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ
ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ

UltraTech CEMENT
The Engineer's Choice
KAMDHENU Nxt
HARKIRAT SINGH
M: 94170-58128, 98780-07655
Auth. Dealer
ਜਾਭ ਸਿੰਘ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ
ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਰੋਡ, ਜਗਰਾਉਂ (ਲੁਧਿਆਣਾ)

ਦੀਵਾਲੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਦਿਵਸ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ
Raju Chawla Happy Chawla Tanveer Chawla
M: 94176-60290 M: 94637-48506 M: 88722-52027

CHAWLA BAKERS
Biscuits Pastries Cake 5 Step Cake
All Kinds of Birthday Cake & Wedding Cake Available

ਦੀਵਾਲੀ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ
ਬਿੱਲੇ ਦੀ ਹੱਟੀ M: 99144-00644
Gurmukh Singh & Sons
Deals in: All Types of Hand Tools, Power Tools, Cutting Wheels, Nut Bolts, P.V.C Pipe, Tarapl Etc.
Near Kamal, Chowk, Lajpat Rai Road, Jagraon.

ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ, ਜਲੰਧਰ

ਉਰਮਿਲੇਸ਼

ਅਨੁ. : ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ

ਸਾਡ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਬਹਗ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਮੁੱਲ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੈਣਿਸ਼ਨਾਫ਼ੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲਮ ਦੇ ਵਿਹੁੱਧ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਏਥੇ ਲੋਕ ਰਾਇ ਉਠੀਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਬਗਾਵਤਾਂ ਤੋਂ ਕੱਵੀ ਹੋਈਆਂ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੰਡੀਆਂ, ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਬਗਾਵਤਾਂ ਸਨ। ਬੌਧੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਉਭਾਰ ਅਤੇ ਪਸਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਗਾਵਤ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਪਾਰਮਿਕ ਬਗਾਵਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਦਮ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਮਾਜ, ਰਾਜਨੀਤੀ, ਧਰਮ ਅਤੇ

ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪੱਧਰਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਸੰਤਾਂ, ਕਵੀਆਂ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਜਾਂ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਕਵੀਆਂ-ਚਿੱਤਰਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੇਰਵੀਂ-ਚੌਥੀਵੀਂ ਤੋਂ ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਤੱਕ ਵਧੇਰੇ ਸਰਗਰਮ ਰਹੇ। ਅਜਿਹੇ ਕਵੀਆਂ-ਚਿੱਤਰਕਾਂ 'ਚੋਂ ਕਬੀਰ, ਰਵਿਦਾਸ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਮੰਖ ਹਨ। ਇਸੇ ਅਰਸੇ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਕਵੀਆਂ-ਚਿੱਤਰਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਧਾਰਾ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਵੀਆਂ-ਚਿੱਤਰਕਾਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਸਮਝ ਨਾਲ ਲਿਖਦੇ ਅਤੇ ਬੋਲਦੇ ਸਨ, ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਰਗਰਮ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਦਾ ਨਾਨਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਿਆਨਯੋਗ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਾਹਮਣਵਾਦੀ ਸਮਾਜਵਾਦ, ਵਰਨਾਨਾਸ਼ਰਮ ਸੋਚ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨ ਪਰੰਪਰਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਬੀਰ, ਰਵਿਦਾਸ ਅਤੇ ਨਾਨਕ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਦਿਆਂ ਇੰਜ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਸਥਾਪਤ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਰਨਾਨਾਸ਼ਰਮ ਪੁਣਾਲੀ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦੇ ਅਤੇ ਤੇੜਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਸਮਾਜ, ਨਵੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਰਵਿਦਾਸ ਦੁਆਰਾ ਬੇਗਮਪੁਰਾ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਕਬੀਰ ਦਾ ਕਬੀਰ ਪੰਥ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸ਼੍ਰੂਟਾਂਤੀ ਕਦਮ ਉਸ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੀਲ ਪੱਧਰ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਕਈ ਕਿੱਤੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਇੱਕ ਬਿਹਤਰ ਸਮਾਜ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਪੁਣਾਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਮਨੁੱਖੀ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਧੂ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਸ਼੍ਰੀਸ਼ੰਗ ਰਾਮ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਠੱਸ ਰੂਪ 'ਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਜਾਹਾਂ 'ਚ ਸਮਾਲ ਹੋਏ। ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਬੇਸ਼ੱਕ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਮਾਜਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਪੱਛਮ ਦੀ ਜਮਹੱਰੀਅਤ ਨਾਲ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਸੰਪਰਕ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਿਆ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀਸ਼ੰਗ ਹਰਮਤ ਨਾਲ ਲੜਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਹਿਤਕਾਰਾਂ-ਚਿਤਕਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ 'ਚ ਇਸ ਦਵੰਦਵਾਦੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੋਤੀਬਾ ਛੁਲੇ, ਸਾਹੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ, ਸਾਹਿਤਰੀ ਬਾਈ ਛੁਲੇ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਰਾਯਣ ਗੁਰੂ, ਆਇਨਕਲੀ, ਪੇਰੀਆਰ, ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਮ ਚੰਦ, ਗਲਣਸ ਸ਼ਕਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਡਾ. ਬੀ ਅਰ ਅੰਬੇਡਕਰ ਸਮੇਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਚਿਤਕ, ਰਿਆਨਾਵਾਨ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੌਰੇ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕਤਾ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਤੰਬਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਅਤੇ ਖੋਬੱਪਖੀ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੇ 1934-35 ਵਿੱਚ ਲੰਡਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲੇਖਕ ਸੰਘ ਦੇ ਗਠਨ ਲਈ ਪਿਛੋਕੜ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਕਤ ਗਰੂਪ ਨੇ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਅੰਤ ਵਿੱਚ 9-10 ਅਪ੍ਰੈਲ 1936 ਨੂੰ ਲਖਨਊ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲੇਖਕ ਸੰਘ ਦੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਿੰਡ ਰਾਇਟਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦਾ ਸਥਾਪਨਾ ਸੰਮੇਲਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਉਦਾਘਾਟਨ ਪ੍ਰਮ ਚੰਦ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੀਆਂ ਕੁਝ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਬੁਜੁਦ ਇਹ ਸੰਸਥਾ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ

ਇਤਿਹਾਸਕ ਬੁਲਿਆ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਹਿੰਦੀ, ਉਰਦੂ, ਪੰਜਾਬੀ, ਤੇਲਗ, ਮਲਿਆਲਮ, ਬੰਗਾਲੀ ਅਤੇ ਅਗਰੋਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਲਿਖਤਾਂ ਸਿਰਜ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਿਰਫ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਬਣ ਜਾਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਭਰਤ ਦੇ ਮੁਕਤੀ ਸੰਗਰਾਮ ਤੋਂ ਉੱਭਰ ਰਹੇ ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਥੀਏਟਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਵਿਚਾਰਾਗ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਬਾਬਰੀ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਬਚੇ ਨਵੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਚਰਚਾਵਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ, ਪਰ ਬਾਬਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰ 'ਚ ਉੱਭਰਦੀ 'ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਪਰਦੀ ਦੀ ਵੰਡ ਹੋ ਕੇ ਰਹੇਗੀ' ਕਾਵਿਕ ਨਾਅਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲੂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਉਸ ਯੁੱਗ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਵੀਆਂ, ਛਿਲਮਸਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਹਿਤ ਅਤੇ ਰਚਨਾ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਹੋਰ ਵਿਸਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਹੋਇਆ। ਕੇਰਲ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਪੈਲ, 1957 ਵਿੱਚ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬੌਨੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੋ ਸੂਧਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ : ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੂਧਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੂਧਾਰ। ਉਸ ਨੇ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੀਮੁ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਵਜੀਰ ਏ ਆਜ਼ਾਮ

(ਪ੍ਰਾਨ ਮੰਤਰੀ) ਸ਼ੇਖ ਮੁਹੱਮਦ ਅਬਦੂਲਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਵੱਡਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਹ ਮੰਡਭਾਗ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਆਪਣੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਸੁਰਜ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸ਼ੇਖ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਮੀਨੀ ਸ਼੍ਰਾਪਾਂ ਵਰਗੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਕਾਰਨ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਨਿਹਿਰੂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 9 ਅਗਸਤ 1953 ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਦੇ ਸਦਰ ਰਿਆਸਤ (ਗਜ਼ਪਾਲ) ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਰਖਾਸਤ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੂਲਾ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਕੇਰਲਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲੱਗਭੇਂਗ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਈ ਐਮ ਐਸ ਨੰਖੂਦਰੀਪਾਦ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ, 31 ਜਾਲੀ, 1959 ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ 6 ਮਾਰਚ, 1967 ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਦੁਸ਼ਕਾ ਨੰਖੂਦਰੀਪਾਦ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਖੱਬੇ ਪੱਧੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਭੁਮੀ

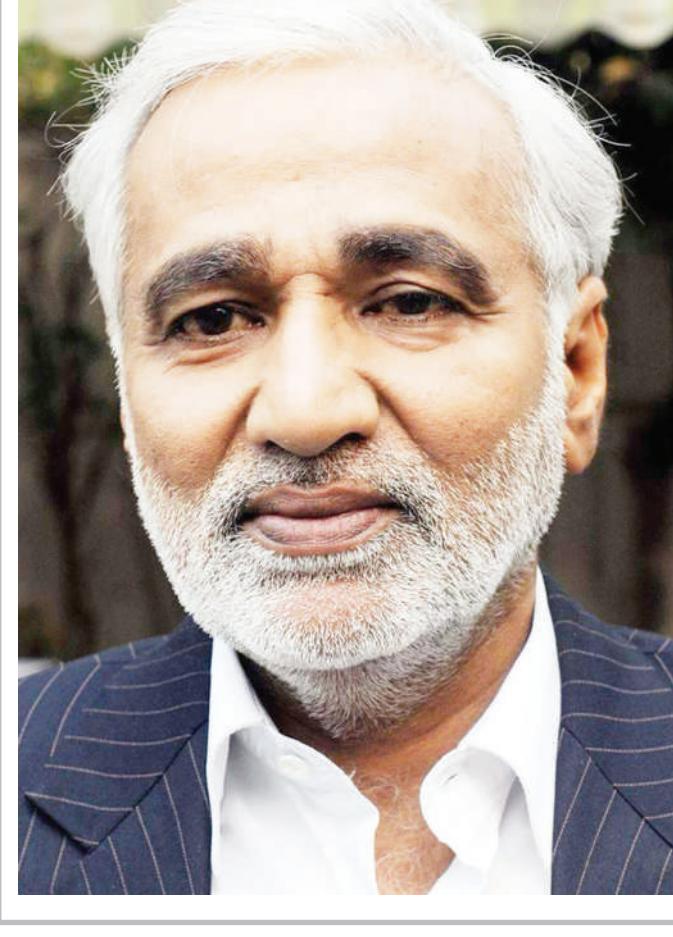
ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਪਦਾ ਨੇਂ ਕੋਈ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਦੌਰੰਗ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੇ ਜਾਨਿਵਾਰੀ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਵਾਉਣਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਹ 1968-69 ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫੈਸਲਾ ਸੀ। ਨਵੰਬਰ 1969 ਵਿੱਚ ਕੇਰਲ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਅਚਯੁਤਾ ਮੇਨਨ ਦੀ ਅਗਵੇਈ ਹੇਠ ਨਵੀਂ ਖੱਬੋਪੱਤੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ। ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ, ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਾਹਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ। ਈ। ਐਮ। ਐਸ। ਅਤੇ ਮੈਨਨ ਦੀਆਂ ਇਹ ਦੋ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਦੇ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਕੇਰਲ ਸੰਮਲਿਤ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਿਖਰਲਾ ਸੂਬਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਪਿਛਲੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੱਬੋਪੱਤੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਭੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਰਾਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ 'ਚ ਰਲਾਉਣ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜੰਮ-ਕਸ਼ੀਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਅਤੇ ਕਰਨਾਟਕ ਦੇ ਨਾਅ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹਨ। ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿੱਚ ਅੰਨਾਡੂਰੈ ਅਤੇ ਕਰੁਣਾਨਿਪੀ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਅਹਿਮ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ।

26 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸਰਬ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਲੇਖਕ ਸੰਘ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਕਲਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ 'ਭਾਰਤੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ, ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ' ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਰਵਾਏ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿਚ ਮਹਿਮਾਨ ਸਪੀਕਰ ਉਰਮਿਲੇਸ਼ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਭਾਸ਼ਣ

ਕਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਤੇ ਜਮ੍ਹਾਰੀਅਤ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀਆਂ

ਆਰਬਿਕਤਾ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ।

‘ਅਪੇਸ਼ਨ ਬਰਗਾ’ ਕੁਝ ਜਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰ ਕਦਮਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਖੱਬੇ ਮੌਤੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ 34 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ’ਚ ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਸ ਚ ਰਲਾਉਣ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਇਕਸਾਰ ਮਾਰਗ ’ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਕੇਰਲਾ ਅਤੇ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਖੱਬੋਪੱਖੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਪਿਛੋਕੜ, ਰਾਜਨੀਤਕ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵੱਡਾ ਅੰਤਰ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਪੱਥਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖੱਬੋਪੱਖੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਪਾਰਾ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਪੁਰੀ ਬੱਧੋਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ ’ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਮੌਕਿਆਂ ਉੱਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬੰਗਾਲ ਸੇਤੇ ਰਿੰਦੀ ਖੱਤਰ ਦੇ ਸੱਥ-ਸੁਕਾਵੇ ਅਤੇ ਪੱਤਰੇ ਸੱਕਾਵੇ ਤੋਂ ਮੁੱਲੇ-ਪੈਂਡੀ

ਦੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੱਭਾ ਮੈਂ ਨਾਲ ਸਹੇਲ
ਮਾਨਵੀ ਕਰਦਾ-ਕੀਮਤਾਂ ਤੂੰ ਸ਼ਾਮਲ
ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਏ, ਪਰ
ਗਜਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਆਂਤਾਂ
ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਬਹੁਤ ਸਾਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ
ਉਹ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ-
ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ
ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਹਨੂੰ ਜਮਹੁਰੀਅਤ
ਜੂਨੂੰ ਲਈ ਸ਼ਾਮਲ ਦਾ ਸਹਾਇਤਾ
ਸਨ। ਜੇਕਰ ਨਹਿਰੂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਕੰਡ ਖਿੱਚ ਅਤੇ
ਸਮਾਜਿਕ-ਵਿਦੀਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੱਛਮੀਆਂ ਸ਼੍ਰੋਤੀਆਂ ਲਈ
ਰਾਖਦੇਂਕਰਨ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਫੈਸਲਾ
ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਭਾਂ ਅੰਬੇਡਕਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ
ਅਣਦੇਖੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਨਹਿਰੂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਅਸਤੋਵਾ
ਨਾ ਦਿੰਦੇ।

ਵਾਲੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੈ।
ਇਹ ਮਹਿਜ਼ ਇਤਤਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਰੱਹੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਖਰੜਾ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਲਾਚਾਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਅੰਬੰਡਰ ਦੇ ਉਸ ਖਰੜੇ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਸੀ-ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ! ਇਸ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਖੀ ਅਤੇ ਜਸ਼ੁਗੀ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਸਤਾਵਿਤ ਖਰੜਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਨੇਕ ਅਨੁਛੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ, ਜਿਹਾਂ

ਸਾਡ ਸੀਵਧਾਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲ ਲੋਕਤੰਤਰ, ਸਮਾਨਤਾ, ਭਾਈਚਾਰਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਥਤਾ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਠੋਸ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਅੰਬੋਡਕਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ-ਡਰਾਫਟ ਆਰਟੀਕਲ ਦੇ ਸਤਾਰਵੇਂ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ: ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਨੂੰ ਰਾਜ ਧਰਮ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 2 ਦੇ ਸੈਕਾਸ਼ਨ 4 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ: ਉਹ ਉਦਯੋਗ ਜੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਉਦਯੋਗ ਘੱਟਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦਯੋਗ ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਭਾਗ ਦਾ ਪੈਰਾ 3. ਬੀਮਾ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ। ਚੌਥੇ ਪੜ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਉਦਯੋਗ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਨੌਵੇਂ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾੀ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਪੂਰੀ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਖੱਬੇਪੱਧੀਆਂ ਦੇ ਏਸੇਂਡੇ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਖਰੜੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਾਰਗਸ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੋ ਗਨ੍ਹਜ਼ ਵਰਗਾ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਅੱਜ ਵੀ ਲੰਗੜੇ ਗਨ੍ਹਜ਼ ਵਰਗਾ ਸੰਗਠਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੁਲੀਨ ਅਤੇ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਨੇਤਾ ਜਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹਨ। ਹੁਣ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰਜਾਤੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਬਦਲੇ ਬਿਨਾਂ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗੀ? ਉਸ, ਮੈਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਦੇ ਦੌਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੂਰੀ ਦੇਂਵੇਂ ਸੀ। ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਲੜੀਦੇ ਟੀਕੇ ਤੱਕ ਪੁੰਚਾਇਆ, ਪਰ ਸਿਰਫ ਆਪਣੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮਜ਼ੂਰੀਆਂ ਕਾਰਨ ਹੀ ਉਹ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤਾਕਤਵਰ, ਖੁਸ਼ਹਾਲ, ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰ, ਬਰਥਰੀ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਅਧਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕੀ। ਇਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਲੜੀਦੇ ਰੈਡੀਕਲ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਾਤ-ਆਧਾਰਤ ਮੁੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਪਰਹੋਜ਼ ਕੀਤਾ। ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੰਧਿਕ ਨੁਮਾਇਦੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਅਧਾਰਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੋਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਝੇ ਰੱਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਂ ਅੰਬੋਡਕਰ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਿਖਰਲੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ 'ਜਾਤ-ਪਾਤ' ਕਾਇਮ ਰੱਖ ਕੇ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਤਥਾਹ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਅਸਲ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਜਮਹੁਰੀਅਤ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 'ਜਾਤ-ਪਾਤ' ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ' ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਹਾਸ਼ਟਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਜਾਤ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਸਲੀ ਸਮਾਜ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ। ਜਾਤ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹੈ। (Annihilation of Caste ਤੋਂ)

ਅੱਜ ਵਾਂਗ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵੀ ਜਮਾਤਾਂ, ਜਾਤਾਂ ਅਤੇ ਰਿਹਾਂ ਦੇ ਕਥਨਕਤ ਪਾਣਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰੀ

ਪਾਣ ਮਨੁ ਵਿਚ ਆਪਕਾ ਰਤ ਤੁਰ 'ਤ ਪਮ
ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ, ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ
ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਇਹ ਖਰੜਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਪੇਸ਼
ਪਰ ਇਕੱਠ ਦੇ ਕੁਝ ਗਿਆਨਵਾਨ ਅਤੇ
ਸੋ ਸੇਰ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜੁਰੂਰ ਵਿੰਡਿਆ
ਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਦੇ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ
ਵਾਲਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ,
ਵਿੱਚ ਨਹਿਰੂ ਵਰਗੇ ਅਗਾਂਵਹ੍ਯ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹੀ
ਵੇਖਦੀ ਅਤ ਜਗੀਰੂ ਸੇਰ ਵਾਲ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵੀ
ਵਿੱਚ ਸਨ। ਜਿਹੜੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿੱਚ
ਛੇ ਜ਼ਮਾਤੀ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ
ਤੁ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ
ਕਤੌਸ਼ਾਲੀ ਸਨ। ਨਹਿਰੂ ਵਰਗੇ ਮੁਕਾਬਲਤਨ
ਵੇਰ ਵਾਲੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਜਗੀਰੂ ਅਤੇ
ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਘਾਗ ਆਗੂਆਂ
ਕਰਨਾ ਪੈਦਾ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਇਕ ਸਮੱਝੇਤੇ
ਅਪਣੇ ਦੱਸਤ ਨਿਰਦਰ ਦੇਵ ਦੇ ਖਿਲਾਫ
ਅਤ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਤਾਕਤਵਰ ਧਾੜਿਆ ਦੇ ਸਵਾਹਿ
ਹਿੱਤਾਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਉਲੜੀ ਰਹੀ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਈ
ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਲਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ
ਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਸਵੇਰੇ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ
ਤਿੰਨ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ 'ਬਰਖਾਸਤ' ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਿਸ
ਦਾ ਅਸੀਂ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ
ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਰਾਜ -ਜੰਮ੍ਹ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਕੇਰਲ ਦੀਆਂ
ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ
ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਕਾਰਨ ਭੋਗ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 1953 ਵਿੱਚ
ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਤਕਾਲੀ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਈਸਟ ਪੰਜਾਬ
ਸੇਟੋਸ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ
ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ 8 ਰਾਜ ਸ਼ਾਹੀ ਪਰਵਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ
ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਸੰਯੁਕਤ ਸਰਕਾਰ ਸੀ। ਇਸ
ਲਈ ਜੰਮ੍ਹ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਕੇਰਲ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ
ਬਰਖਾਸਤੀ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਥੋੜ੍ਹੇ ਵੱਖਰੇ ਹਨ।

चेण लङ्गन वाले दिक् विवार्दत बाथे नुं
जें सवीकार करना पिआ। आचारीआ
चेण हार गए। असृषिए दे माले विच
सी समझेता करना पिआ सी। गोष्ठि बळत्र
जेपेखी अडे उहनां नुं समाजिक तेर ते
ले नेता ते बुहुत सारीआं गैर-वास्तव
र करनीआं पटीआं। उहनां दिन विच
मिआसी दिस अडे इस नुं चलाउण वालीआं उकातं
दी सोर वळ दिशारा मिलदा है। भारत अडे इस दा
लेकडतर अंज जिंखे बड़ा है, उस विचे अतीत दीआं
गलतीआं दी त्रुभिका ते इनकार करना दित्तिहास
नाल बेटिनासी होवेगी, पर इह कहिण वाले दिर वी
कहि सकदे यह कि अतीत विच क्ष बिहतर नीतीआं
अडे यउनां सदका गी अंज भारत विच जमहरीअड दा

ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਏਨੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕੋਈ ਵਿਕਰ ਸਕਿਆ। ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਗੀ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਇਹ ਭਵਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਲੁਸਲਝੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਸੀਂ 1947 ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੀ।

ਹਾਥ ਦੇਖ ਕੇ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵੱਲੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਹੈ, ਪਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਝੂਠੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਜ਼ਾਦ ਅਸੀਂ ਰਾਜ ਸੱਤਾ, ਰਾਜਨੀਤੀ, ਆਰਬਿਕਤਾ ਵਾਂਚੇ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਆਕਾਰ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਗੜਬੜ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹਿੰਦੂ ਕੱਡ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹਿੰਦੇ ਬਸਤੇ ਵਿੱਚ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣ ਗਈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸਿੰਫਿਆਂ ਲਈ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਪਹਿਲ ਵਧਾਨਕ ਭਰੋਸੇ (ਧਾਰਾ 340) ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਿੰਖਿਆ ਦੇ ਤੁਪੁ 'ਚ ਪੱਛਮੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕੋਈ ਬਣ ਸਕਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਾਕਾ ਅਗਰਵਾਈ ਹੇਠ ਬਣੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਅਰਥਹੀਣ ਵਿਵਾਦ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 340 ਦਾ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਕਿਆ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਪੱਛਮੇ ਹੋਏ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਵਾਈ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਭਾਗੀ ਵਿਰੇਧ ਸੀ। ਕਾਕਾ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਅੰਦਰਲੋ ਯੁਗਾਤਾਵਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਕਤੂਬਰ 1951 ਵਿੱਚ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਅਸਤੀਫੇ ਦਾ ਦਬਾਅ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਰਕਾਰ ਨੇ ਜਨਵਰੀ, 1953 ਵਿੱਚ ਕਾਕਾ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਮੌਬਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਮੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਸਾਝ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣ ਦੇ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਨ:

ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਤੰਤਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਟ-ਵੱਦ ਕਰਕੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਜ਼ਲਮ ਦੇ 'ਟੁਲਕਿੰਟ' ਵਜੋਂ ਢਾਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਇਸ ਲਈ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸੱਤ ਦਰਿਆਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਜਸ਼ੂਰੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਨਹਿਰ, ਇੰਦਰਾ ਦੇ ਕੁਝ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਯਤਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਦੌਰ ਦੇ ਕੁਝ ਵੱਡੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਦਮ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਸਨ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਕਦਮਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਤਾਲਮੇਲ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਬਰ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜਸੀਨੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਬਾਬਰ ਸਿੰਖਿਆ ਅਤੇ ਬਾਬਰ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਜਾਤੀ ਅਤੇ ਵਰਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਖਰਕਾਰ ਬੇਅਸਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਡੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਕਸਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ। ਖੇਤੀ ਸੈਕਟਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਉਦਯੋਗ ਦਾ ਦਰਜਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰਜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਦਾ ਕੋਈ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਉਲੰਝੇਗੀ। ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਪ੍ਰਤੀ ਦੁਸ਼ਕਲੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਏਗੀ, ਪਰ ਠੋੜ੍ਹਾ ਗੁਪ੍ਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਯਕੀਨ ਅੱਜ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਹੈ। ਇਹ ਗੰਭੀਰ ਆਤਮ ਨਿਰੀਖਣ, ਸਵੈ-ਆਲੋਚਨਾ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਸੋਧ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਸਾਡੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਗੁੰਜ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹੈ? ਕੀ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ?

ਪ ਦੋ ਪਹਿਲੂ-ਹਿੱਦੂ ਕੋਡ ਬਿੱਲ ਅਤੇ ਪੱਛੜੀ

